

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА**

СКОКОВА НАДІЯ ДМИТРІВНА

УДК 94:[061.2:323.13(=411.16) (477.83/.86)"1918/1929"] (043.5)

**КРАЙОВА СІОНІСТСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ
(1918 – 1929)**

Спеціальність 07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Львів – 2023

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі історії Українського Католицького Університету.

Науковий керівник: доктор історичних наук, доцент
Зайцев Олександр Юрійович,
Український католицький університет,
професор кафедри історії.

Офіційні опоненти: доктор історичних наук
Руда Оксана Василівна,
старший науковий співробітник
відділу новітньої історії,
Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України;

кандидат історичних наук, доцент
Павлишин Олег Йосифович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри новітньої історії України
імені М.С. Грушевського.

Захист відбудеться “28” грудня 2023 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4, каб. 501).

Із дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4) та на офіційному сайті Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (<https://www.inst-ukr.lviv.ua/>).

Автореферат розіслано “27” листопада 2023 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.І. Муравський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дисертаційна робота сфокусована на вивченні історії єврейського національного руху у 1920-ті рр. у час, коли суспільно-політичні трансформації, зумовлені Першою світовою війною та розпадом Австро-Угорської імперії, створили умови для докорінних змін у свідомості частини єврейського населення Східної Галичини. Війна та наслідки повоєнної економічної кризи, відсутність інституційного захисту та послідовна націоналізаційна політика польського режиму сприяли дальшій трансформації традиційної свідомості місцевого населення в модерну форму ідентичності.

Унаслідок розпаду Австро-Угорщини й Російської імперії та виникнення на їхніх колишніх територіях національних держав утворився, зокрема, цілком новий політичний та суспільний простір міжвоєнної Другої Речі Посполитої. Для Східної Галичини – це цілковито новий досвід співіснування національних меншин в умовах політичних, національно-культурних утисків держави, що, зрештою, змушувало їх «захищати свою ідентичність».

Вивчення історії національних меншин – одна з ключових засад комплексного розуміння української історії. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю: (а) скрупульозного вивчення особливостей «модернізації» як Галичини загалом, так і її єврейства – зокрема; (б) формування концепту співіснування галицького міжетнічного суспільства; (в) всебічного дослідження впливу національних меншин, зокрема Крайової сіоністської організації (КСО), на політичні та суспільні процеси як на регіональному, так і державному рівні.

Для повноцінного розуміння місця КСО в політичному просторі галицького єврейства, у дисертації розглянуто головні аспекти діяльності цієї організації, окреслено умови, що забезпечили їй тривалу і стабільну підтримку серед єврейського населення регіону, розкрито ступінь присутності лідерів в політичному / публічному просторі та реконструйовано головні категорії якими мислили прихильники ідеології східногалицького сіонізму. Головна ідея дослідження полягає у відповіді на запитання – як політика КСО (не)впливала на модернізаційні процеси в середовищі галицьких євреїв?

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота реалізована в рамках навчально-дослідницької програми Єврейських студій Українського католицького університету та підспеціалізації кафедри історії гуманітарного факультету цього закладу вищої освіти (ЗВО).

Мета дослідження – комплексний аналіз базових напрямів діяльності КСО Східної Галичини упродовж 1918 – 1929 рр.

Реалізація мети передбачає виконання низки **завдань**:

– простежити витоки національного руху єврейської світської молоді та подальшу трансформацію східногалицького сіонізму в ідеологію;

– охарактеризувати повоєнне становище та суспільно-політичні трансформації галицького єврейства, зумовлені розпадом Австро-Угорщини, та місце КСО в цих процесах;

– визначити особливості структурної трансформації КСО;

– розглянути політичну вагу сіоністської організації, її роль і значення для мобілізації єврейського суспільства;

– проаналізувати причини та шляхи інтеграції місцевого єврейського населення до політичної сфери діяльності КСО;

– дослідити парламентську діяльність львівських сіоністів упродовж 1922 – 1929 рр. та її вплив на польсько-єврейські взаємини.

Об’єкт дослідження – сіоністський рух у міжвоєнній Східній Галичині ХХ ст., а **предмет** – діяльність КСО упродовж 1918 – 1929 рр. у політичній, економічній, фінансовій, культурній, освітній та благодійній сферах.

Територіальні рамки дослідження охоплюють географічні межі сфери впливу КСО, яка існувала на території трьох воєводств (Львівського, Тернопільського і Станіславського). Західна межа проходила по річці Сян, яка відділяла Східну Галичину від Західної, де функціонувала Крайова сіоністська організація Західної Галичини та Сілезії (такий поділ впливу був встановлений у листі до лондонської екзекутиви Сіоністської організації від 9 вересня 1919 р., у якому повідомлено про поділ Сіоністської організації Галичини на два незалежні осередки).

Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1918 – 1929 рр. Нижня межа зумовлена завершенням Першої світової війни, що спричинило докорінні зміни не тільки у суспільно-політичному житті єврейської спільноти Східної Галичини, а й у світогляді місцевих євреїв. Зміни в житті галицького єврейства трансформували настрої в спільноті та зумовили перетворення національної ідеї у формі загального сіонізму в ідеологію масового руху. Верхня межа дисертації визначена смертю багаторічного керівника Сіоністської організації Л. Райха та появою нових тенденцій в політичній діяльності КСО: (а) припинено активний синтез двох напрямків діяльності у політичній програмі, а саме поєднання діаспорного націоналізму та палестинського напрямку діяльності; (б) втрачено вплив на парламентарному рівні; (в) провалено спробу поширення впливів організації у Центральній Польщі; (г) толеровано політику дистанціювання від створення єдиної сіоністської організації в міжвоєнній Другій Речі Посполитій тощо.

Теоретико-методологічний апарат дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході та працях представників різних гуманітарних наук. Зокрема, використано концепцію розвитку модерних політичних рухів М. Дюверже, типологію єврейських громад у Європі Е. Мендельзона, схему стадій національного відродження М. Гроха, а також критерії конструювання смислових рамок та публічного дискурсу, запропоновані Р. Ентманом.

Наукова новизна.

Уперше в українській історіографії:

– всебічно проаналізовано історію КСО Східної Галичини (1918 – 1929 р.) у контексті суспільно-політичних процесів у Другій Речі Посполитій;

– здійснено комплексний аналіз формування нових суспільних тенденцій в єврейському середовищі міжвоєнної Східної Галичини, зумовлених синтезом двох ідеологій – діаспорного націоналізму та сіонізму;

– з'ясовано головні засоби комунікації КСО з місцевим населенням та способи пропаганди ідеології загального сіонізму серед широких верств населення;

– показано важливість участі загальних сіоністів в економічному, культурному, соціальному та політичному житті галицького єврейства для формування його модерної національної свідомості.

Удосконалено:

– вивчення зв'язків КСО з іншими сіоністськими організаціями як у Східній Галичині зокрема, так і Другій Речі Посполитій – загалом;

– розуміння шляхів адаптації Базельської програми Всесвітньої сіоністської організації до місцевих умов східногалицького єврейства;

– методичу дослідження впливу геополітичних факторів на розвиток сіонізму в Польщі та Східній Галичині.

Отримали дальший розвиток:

– дослідження історії єврейського національного руху Східної Галичини в період від 1918 до 1929 р.;

– вивчення політичних дискурсів в парламентському середовищі Єврейського клубу;

– визначення головних причин фрагментації єврейської національної політики в сіоністському середовищі міжвоєнної Польщі.

Практичне значення дисертації полягає у тому, його наукові результати, висновки та фактографічний матеріал можуть бути використані для написання загальних та спеціальних праць з новітньої історії України, підготовки спецкурсів для ЗВО, а також для розробки наукових програм та методичних рекомендацій. Методологічні підходи та результати дослідження можуть використовуватися для написання синтез з історії галицького єврейства та порівняльної історії сіонізму в Центрально-Східній Європі.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри історії Українського Католицького Університету, міжнародних та всеукраїнських наукових форумах: Методологічний семінар з єврейських студій (Львів, 2016); 17-й Світовий конгрес єврейських студій (Єрусалим, 2017); VII Міжнародна конференція єврейських студій (Варшава, 2017); Методологічний польсько-український семінар з єврейських студій «Історія і спадщина галицьких євреїв» (Краків, 2017); XI конгрес європейської асоціації юдаїки (Краків, 2018); Методологічний семінар

«Дослідження єврейської політики у 1772 – 1991» (Одеса, 2019); Методологічний семінар в Інституті Візенталя (Відень, 2022); Науковий воркшоп «Євреї в Транс-імперській Україні: релігійні, економічні, культурні та національні аспекти» Голдштайн-Горен наукового центру діаспори (Тель-Авів, 2023).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображені у 4 фахових публікаціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі списку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг рукопису становить 210 сторінок, із них 188 – основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** розкрито актуальність дослідження, окреслено мету та завдання роботи, об'єкт, предмет, наукову новизну, обґрунтовано хронологічні рамки. Описано методологічний апарат дослідження, окреслено практичне значення роботи та апробацію результатів.

У Розділ 1 **«Історіографія, джерела та методологія дослідження»** проаналізовано історію вивчення проблеми та використану джерельну базу, охарактеризовано застосовані методи та понятійний апарат.

У підрозділі 1.1. *«Історія вивчення проблеми»* описано стан наукового вивчення історії загального сіонізму в міжвоєнній Другій Речі Посполитій та його взаємозв'язку зі світовим сіонізмом. У роботі використано проблемний принцип поділу історіографії, зокрема виділено шість ключових питань для кращого розуміння контексту дослідження: суспільно-культурна історія євреїв Центрально-Східної Європи; взаємини єврейської меншини з державами та панівними націями; напрями єврейської політики; загальна історія сіонізму; єврейська політика в міжвоєнній Польщі; суспільно-політичне життя євреїв Східної Галичини.

В історіографії, яка висвітлює особливості суспільно-культурного життя євреїв Центрально-Східної Європи, системно розкрито історію євреїв в регіоні. Зокрема у працях І. Барталя та Е. Полонського описано головні тенденції розвитку єврейських громад після розпаду Речі Посполитої та обґрунтовувано причини формування множинної ідентичності раніше гомогенного польського єврейства (частиною якого було галицькі євреї). Важливим у цьому контексті був аналіз культурно-суспільного аспекту, здійснений Ш. Штамфером, К. Кієком та І. Опенгаймом. Учені забезпечили розуміння причин схильності частини євреїв до модерних ідеологій та початку трансформаційних процесів в єврейському суспільстві.

В історіографічному блоці, який об'єднаний проблемою взаємин єврейської меншини з державами та панівними націями, історики досліджували зародження та можливості існування єврейських модерних партій в політичній сфері Австро-Угорщини та Польщі (Б. Портер, К. Фінк, Є. Томашевський, С. Геллер, Дж. Міхліц). Такий підхід допоміг оцінити контекст існування єврейської меншини у правовому полі (Г. Штурц). Концептуально важливим є співставлення історії єврейства через призму взаємоіснування двох ідей – секулярного західноєвропейського та східноєвропейського, яке головні зберігало риси традиційної громади (Е. Мендельзон). Власне розуміючи головні риси трансформацій єврейської громади у Східній Галичині було можливе подальше спостереження як різні громади реагували на суспільно-політичні зміни в міжвоєнний період. Цей підхід порівняння секулярного і традиційного єврейства дає хорошу основу для розуміння соціального контексту та економічної інтеграції єврейського суспільства в державні структури.

Історіографія, яка характеризує напрямки діяльності єврейської політики розкриває настрої в середовищі єврейського політикуму кінця XIX – початку XX ст., зокрема серед трьох головних напрямків – асиміляторів, ортодоксів та націоналістів (сіоністів та фолькістів). Дослідження Р. Манекін, Р. Куна, В. Фельдмана допомагають зрозуміти основи як успішної, так і невдалої інтеграції молодого єврейського покоління в польську або німецьку культуру. У роботах В. Вежбенця та М. Розенбліт показано мотиви, які впливали на вибір старшого і молодшого поколінь, та в подальшому – на вибір останніх на користь формування єврейського національного руху.

Для комплексного розуміння феномену загального сіонізму і особливостей східногалицького сіонізму, у дисертації також репрезентована історіографія, яка розкриває історію сіонізму загалом (Ш. Авінері, Г. Шимоні, М. Станіславський, Г. Сакер), що дозволило (реконструювавши ширший контекст), здійснити порівняльний аналіз виникнення єврейського націоналізму в Галичині з подальшою трансформацією ідеології в сіонізм (Дж. Шейнз, Т. Джадт).

Єврейська політика в міжвоєнній Польщі висвітлена у численних працях описового характеру, які дають розуміння головних тенденцій розвитку численних єврейських партій у 20-х – 30-х рр. XX ст. (Є. Гольцер). Зокрема важливими для нас стали наукові праці, які розглядали діяльність окремих партій і рухів на різних рівнях – від парламентської репрезентації до місцевої влади (В. Яворський, Ш. Рудніцький, В. Вежбенец). Власне численні дослідження політичної діяльності єврейських партій упродовж міжвоєнного періоду забезпечили важливий фактографічний матеріал для порівняння ситуації в Центральній Польщі та Східній Галичині, розбіжності між якими зберігалися протягом всього міжвоєнного періоду (Е. Мендельзон, А. Гафтка).

Блок історіографії, присвячений суспільно-політичному життю євреїв Східної Галичини, важливий для кращого розуміння контексту діяльності загальних сіоністів і їхнього впливу на суспільні процеси в регіоні (К. Мік,

А. Прусін, О. Павлишин, Дж.-П. Химка, О. Яновський). Також окремі дослідження стали основою для реконструкції традиційного життя єврейської громади (В. Вежбенец, В. Меламед), що дало основу прослідкувати трансформацію та вплив загальних сіоністів на локальному рівні (К. Венгжин, Я. Вежейська, І. Смольський, М. Гон, Й. Міхліц-Корен, Ф. Іміловська-Дума, Л. Ястжоба).

У підрозділі 1.2. *«Огляд джерел»* подано характеристику джерел, використаних у дослідженні. Для комплексного аналізу предмету дослідження залучено широку джерельну базу неопублікованих та опублікованих першоджерел. Їх можна поділити на окремі тематичні групи: 1) документи державних органів; 2) документи політичних партій (насамперед, КСО) та громадських організацій; 3) міжнародні договори; 4) документи особового походження (спогади); 5) матеріали преси (зокрема ідеологічні статті та публікації).

Першу групу джерел складають матеріали державного та воєводського управління, а також органів безпеки. Особливо цінною була інформація про політичну та суспільну діяльність різних політичних сил, що дало можливість реконструювати ширший контекст політичного життя євреїв Галичини, а також зрозуміти як влада оцінювала діяльність різних партій та товариств. Друга група матеріалів охоплює архіви власне загальних сіоністів, чисельних культурних товариств, та особистий архів керівника КСО, Л. Райха. Зокрема вищезазначені джерела заклали фундамент реконструкції політичної діяльності та історії львівських сіоністів.

Основу джерельної бази дисертації складають документи шести архівів: Центрального державного історичного архіву України у м. Львів (далі ЦДІАЛ), матеріали Центрального сіоністського архіву в Єрусалимі (CZA), Архіву нових актів у Варшаві (AAN), Державного архіву Львівської області (ДАЛО), Державного архіву Івано-Франківської області (ДАІФО) та корпус відцифрованих матеріалів архіву «Джойнту». У них міститься службова і таємна інформація про ставлення органів державного управління до діяльності політичних та громадських організацій, в тому числі й КСО. Власне наявність великого фонду оригінальних матеріалів львівських сіоністів в ЦДІАЛ забезпечило основу для подальшого дослідження.

Третя група джерел – міжнародні договори, які забезпечили аналіз таких аспектів, як: міжнародний контекст існування відновленої польської держави, розуміння головних факторів, що впливали на динаміку сіоністського руху упродовж міжвоєнного періоду, важливість закордонних інвестицій у формування єврейської кооперації в регіоні, а також ставлення міжнародної спільноти до проблеми нацменшин в Польщі.

Четверта група джерел – документи особового походження, зокрема опубліковані спогади учасників сіоністського руху, які дали можливість оцінити ставлення до єврейського національного руху з різних перспектив. Деякі з них

були написані в апологетичному стилі, однак містять важливі фактографічні дані, інші (представників опозиційного руху) – детально описують ставлення до нової політичної сили в регіоні, а спогади міжнародних спостерігачів дали нову перспективу аналізу суспільно-політичної ситуації в регіоні.

П'ята група (матеріали преси) забезпечила основу для аналізу сіоністської ідеології, політичних дискурсів та вивчення головних аспектів реалізації політичної програми на практиці. Наприклад, щоденна газета «Хвіля» була унікальним джерелом інформації для місцевих євреїв, і, беручи до уваги тяглість її існування та тираж, її можна вважати важливим інструментом впливу та формування модерної свідомості серед читачів. Численні статті, вміщені в інших газетах, які видавалися як у Львові, так і переважно в Варшаві, забезпечили основу для порівняння політичних дискурсів, які продукувалися різними політичними партіями.

Вищезазначений масив джерельної інформації дозволив неупереджено оцінити стан і значення діяльності КСО на тлі інших єврейських політичних осередків, а також ставлення до їхньої діяльності державних та правоохоронних органів. Представлені вище опубліковані і неопубліковані джерела допомогли нам проаналізувати напрямки діяльності львівських сіоністів, оцінити їхню роль в суспільному просторі галицьких євреїв та визначити тенденції, які існували в багатонаціональному суспільстві міжвоєнної Галичини.

Підрозділі 1.3. *«Теоретико-методологічні засади»* присвячений теоретико-методологічним засадам досліджуваної теми та її основним категоріальним поняттям.

Основу методології дослідження складають міждисциплінарні підходи, зокрема поєднання структурно-функціонального аналізу, аналізу фреймінгу та багаторівневого аналізу націоналізуючої політики. Загалом історія сіонізму вивчається ізольовано від суспільного контексту певної країни. Натомість у дисертації використано підходи політичної історії як складного феномену взаємозв'язків, де важлива не тільки декларативна сторона світської ідеології, а й динаміка її розвитку. Акцентовано увагу на складових елементах трансформації суспільної свідомості євреїв та причин що зумовили зміни.

У дослідженні використано структурно-функціональний аналіз для визначення особливостей формування мережі впливу львівських сіоністів, та виокремлення чинників, які забезпечували стійкість КСО. Опираючись на результати соціологічних спостережень та способів комунікації доступних в той час, у дисертаційній роботі охарактеризовано основні способи становлення масового політичного руху, його природу та способи утвердження в публічному просторі. Зокрема, основним критерієм якісної оцінки діяльності львівських сіоністів був аналіз структурно-функціональної єдності організації, який показав стійкість КСО як інституції в динаміці суспільно-політичного життя євреїв Галичини. Це забезпечило основу для розкриття декількох питань, серед яких: як КСО формувала свою структуру? Як організація її утримувала, особливо в умовах

внутрішніх криз та потенційних розколів? Яким чином відбувалася інтеграція елементів на різних рівнях партійного існування? Також цей підхід допоміг проаналізувати, як партія комунікувала з власними прихильниками та місце локальних комітетів в їх інформуванні у віддалених місцевостях.

Підхід фреймінгу Р. Ентмана забезпечив можливість розуміння яким чином, прийнята у 1892 р. політична програма ранніх єврейських націоналістів була адаптована до реальних умов в міжвоєнній Другій Речі Посполитій. Його аналіз комунікативного поля, зокрема тексту, полягав у визначенні головних елементів ідеології та їхнього впливу на формування політичної парадигми та сприйняття реальності серед прихильників з подальшим визначенням реалізації декларованого на практиці. Зокрема фреймінг, зроблений на дискурсивному рівні автором, передбачає виділення проблеми та окреслення її головних характеристик, аби зробити проблему більш помітною. Таким чином текст, який піддається подальшому аналізу, має містити такі структурні елементи як: 1) виявлення проблеми; 2) її оцінка (передусім моральна); 3) призначення рішення як політичної дії. Вищезазначене – важлива складова вичерпного розуміння нових для суспільства концепцій та важливих практик, а також потенційних змін з метою покращення стану євреїв у Східній Галичині.

Використаний у дисертаційній роботі підхід вивчення умов націоналізуючої держави Р. Брубейкера наголошує на важливості взаємодії трьох елементів: державного націоналізму, націоналізму нацменшини та зовнішньої національної вітчизни. Запропонована модель аналізу – хороший інструмент для того, щоб зосередити увагу на аналізі можливостей сіоністської політики в міжвоєнний період ХХ ст. Розуміння важливості взаємозв'язку цих трьох елементів у розвитку ключових подій дає чітке розуміння політичного простору в якому діяли львівські сіоністи. Важливим принципом дослідження стала реконструкція політичної діяльності КСО у загальнодержавному та міжнародному контексті для розуміння, як суспільні події у відновленій Польщі впливали на можливості львівського сіонізму, та яким чином зміна геополітичної ситуації впливала на ідеологію та політику КСО.

Аналіз сіоністської ідеології як сукупності оригінальних поглядів забезпечив принцип контекстуалізації. Він також допоміг вписати реалізацію її програми в суспільний, політичний та економічний контекст суспільства у Східній Галичині.

У Розділі 2 **«Сіоністський рух у Галичині до 1918 р.»** реконструйовано появу єврейського націоналізму в Галичині та прослідковано його динаміку.

У підрозділі 2.1. *«Національний вибір: створення першої національної партії галицького єврейства»* проаналізовано особливості виникнення Єврейської національної партії (ЄНП), розглянуто її програмні засади діяльності.

Виникнення політичного руху єврейських націоналістів було тривалим процесом. Пройшовши шлях від культурного виховання молоді та повернення асимільованих євреїв до ідеї національної самодостатності, галицькі сіоністи у

1892 р. сформували політичну програму модерного націоналізму. Політичне оформлення руху, пов'язане зі створенням ЄНП у Львові, було знаковою подією – поряд з асиміляційним та ортодоксальним рухами, відбулось перше поширення національних ідей в політичній сфері.

ЄНП викристалізувалася навколо товариства «Сіон» та політичної програми «Якою має бути програма єврейської молоді». Її ідеї – це синтез двох ідеологій – сіонізму та діаспорного націоналізму, які рідко дослідниками осмислювалися як взаємодоповнюючі та завжди розглядалися окремо. Програма передбачала розвиток єврейства «тут і зараз», використовувала риторику не лише єврейського націоналізму, а й австромарксизму – течій, популярних серед молоді, яка навчалась в університетах Відня. У їхніх міркуваннях чітко відстежуються національні та економічні підходи австромарксизму, який лише зароджувався та не був систематизованою ідеологією.

Новостворена політична партія стала розвивати організаційно-пропагандистську діяльність (з акцентом на культурній активності), сприяла організації курсів вивчення івриту та історії, пропагувала святкування вечорів Хануки як нової традиції єврейської ідентичності. Новою сферою діяльності галицьких націоналістів стала їдишська преса, яка мала б ознайомлювати широкий загал із національною політичною програмою. Серед значної кількості нових газет, першим політичним органом партії стала газета «Майбутнє» («Przyszłość»), яка стала трибуною для поширення нового бачення єврейської політики.

У підрозділі 2.2. «Синтез галицького єврейського націоналізму і віденського сіонізму (1892 – 1914 рр.)» охарактеризовано ідеологічні засади єврейських націоналістів.

Інтелектуальна атмосфера Відня, Львова та Берліна кінця ХІХ ст. вплинула на єврейське просвітництво, та надала йому нових форм діяльності. Єврейський націоналізм як політичний рух походить із культурно-освітнього руху Гаскалі, який передбачав формування нового типу єврея із західними цінностями, модою та звичаями. Ототожнення себе з імперською культурою та європейськими цінностями мало стати вирішенням єврейського питання в Австрійській імперії ліберального періоду. Проте наступне покоління не змогло асимілюватися у німецькомовне середовище, тому переосмислило ідеї Гаскалі та трансформувало їх в національний рух.

Переосмислення Гаскалі, фундаменту просвітництва, було зумовлено поширенням модерних філософських ідей, зокрема австромарксизму, соціалізму, расизму та раннього націоналізму серед світської єврейської молоді. Австромарксистки власне відкидали категоричні імперативи лівого радикалізму та ролі пролетаріату в суспільному прогресі, наголосі на революції, ролі класів як головного критерію розвитку та необхідності тотального державного контролю. Натомість вони розробляли бачення нового суспільного ладу через децентралізацію та формування сильного місцевого самоуправління, реформацію

суспільних відносин та розвиток економічної сфери, зокрема банківської та кооперативної системи. В майбутньому ці ідеї використовувалися для формування принципів національно-культурної автономії як механізму співіснування держави та національних меншин.

Аналіз політичної програми 1892 р. показує, що раннім єврейським націоналістам відгукувалися ідеї філософських та політичних дискусій, які зароджувалися серед західних та центральноєвропейських інтелектуалів: у ній було звернення до ідей еволюції, прогресу, романтичне оспівування минулого і звісно ж – необхідність у переломному моменті національної історії, який вважався єдиним варіантом збереження самобутності єврейського народу в модерну добу. Така політична програма стала переплетенням риторики різних дискурсів. Описані вище інспірації відобразилися у брошурі «Якою має бути програма єврейської молоді», що стала синтезом ідей вирішення єврейського питання.

Автори політичної програми (А. Коркіс, Д. Мальц і Г. Ціпер) по-своєму проінтерпретували політичний, економічний та культурний стан галицького єврейства. Шукаючи спроби розв'язати єврейське питання, тобто як євреям співіснувати в мультикультурному суспільстві, автори наголошують на найбільшій проблемі – асиміляції. Також вони використовували марксистські категорії і робили акцент на економічному аспекті, протиставляючи темне минуле можливостям сучасного. Таке політичне трактування єврейського питання виглядало новим не тільки на фоні риторики ортодоксів та асиміляторів, а й на фоні більшості культурних товариств, які ще не перейшли в політичну сферу діяльності. Аналіз семантичного рівня програми показав, що її головні постулати були зверненням до молоді, однак А. Коркіс, Д. Мальц і Г. Ціпер були переконані, що з часом вона охопить усі верстви населення. Її головною ціллю було досягнути суспільної справедливості. Таким чином, головні постулати двох єврейських націоналізмів – діаспорного націоналізму та сіонізму – були поєднані львівськими сіоністами у політичній програмі та втілювалися на практиці протягом всього існування партії.

У підрозділі 2.3. *«Діяльність сіоністів під час Першої світової та польсько-української воєн»* розглянуто специфіку

Ключовим періодом у формуванні статусу масового політичного руху КСО стали воєнні 1914 – 1920 рр. Світова війна та її наслідки зумовили активне включення широких верств населення до політичного процесу у відновленій Речі Посполитій. В умовах, коли єврейство втратило підтримку держави, засоби існування та інститути політичного захисту, галицькі сіоністи продовжували активну діяльність у цих галузях. Першим проявом їхньої діяльності стала ініціатива пошуку фінансової підтримки. На основі цієї політики на початку 1915 р. виникли перші рятункові комітети, які продовжували діяти в міжвоєнний період XX ст. коштом інвестицій благодійної американської організації «Джойнт» упродовж усього періоду війни.

Згодом благодійна діяльність у міжвоєнний період ХХ ст. набула нової форми підтримки – створення єврейського кооперативного руху. Трансформація діяльності зумовлювалася двома важливими факторами: (а) фінансування «Джойнту» у міжвоєнний період ХХ ст. передбачало не тільки одноразову допомогу, а й інвестиції у розвиток місцевої єврейської економіки; (б) націоналізуюча політика уряду, яка не тільки не надавала підтримки єврейським підприємцям, а й скорочувала сфери діяльності, в яких євреї були зайняті.

Реакцією на листопадовий погром у Львові (1918 р.), наслідки якого мали важливе місце на подальший розвиток єврейсько-польських відносин, стала поява Єврейського комітету допомоги жертвам заворушень і пограбувань (*Żydowski komitet dla niesienia pomocy ofiarom rozruchów i rabunków w listopadzie 1918 we Lwowie*) до складу якого увійшли найвідоміші представники як асиміляційного руху (Т. Ашкеназі, Е. Парнас, В. Хаєс) так і представники КСО (М. Шор, А. Коркіс, М. Догілевський, Л. Райх, М. Гаусман та Й. Таненбаум). Назва новоутвореного Комітету викликала надмірну увагу влади, яка заборонила використання терміну «погром». Через деякий час розгорнуту назву, яка вказувала на, де-факто, постраждале населення, довелося змінити. Загалом діяльність цього комітету була важливою із точки зору національної конфронтації та чітким розумінням єврейської інтелігенції, що реакція держави буде частковою, а допомога постраждалим не буде надана.

У Розділі 3 «**Структура та ідеологія КСО після війни**» досліджено основи існування КСО, її мережу та вплив у трьох воєводствах.

Підрозділ 3.1. «*Відновлення сіоністського руху в Східній Галичині після Першої світової війни*» знайомить із організаційною розбудовою КСО у регіоні.

Після завершення Першої світової та польсько-української воєн на території трьох галицьких воєводств, ключовим завданням для КСО стало відновлення та розвиток організаційної мережі, оскільки локальні комітети втратили постійний зв'язок і часто діяли незалежно один від одного. Водночас під час бойових дій архіви більшості місцевих організацій були втрачені, тому КСО зіткнулась із потребою відновлення та легалізації роботи локальних комітетів та інших установ.

Перша повоєнна крайова конференція (1920 р.) започаткувала цей процес відбудови руху. Тільки у 1922 р. відновлено вплив у більшості місцевостей: нові комітети були обрані на 14 окружних конференціях, а члени екзекутиви регулярно виїжджали до провінції з метою роз'яснення головних ідей сіоністського руху. Партійну мережу не вдалося відновити у низці містечок, зокрема в Рава-Руській, Сокалі, Стрию, Тернополі та Самборі (ймовірно, члени місцевих комітетів підтримали опозиційну фракцію).

Через появу нових опозиційних настроїв, нагальною проблемою КСО стало ухвалення Статуту. Необхідність його перегляду була зумовлена власне загостренням політичної дихотомії в середовищі сіоністів, адже в листопаді 1923 р. стався перший розкол – з'явився осередок сіоністської партії «Хітагдут»,

створеної на основі поміркованих соціалістичних сіоністських партій «Ха-поель ха-цаїр» («Ha-Poel Ha-Zair») та «Цірей Сіон» («Zeirei Zion»). Розкол 1923 р. призвів до послаблення позицій КСО, коли частина комітетів підтримала лівий сіонізм.

Друга (ідеологічна) криза у середовищі КСО стала очевидною у 1926 р. Головним опонентом чинної екзекутиви стало студентське товариство «Ярденія», яке підтримувало ідеї радикальних сіоністів з Варшави. Молодь вимагала «демократизації сіонізму» та уніфікації руху в міжвоєнній Польщі. На їхню думку, розкол в загальному сіонізмі був шкідливим для їхньої діяльності. Вони вимагали чіткішого розмежування крайової та палестинської діяльності (чого, на їхню думку, не було від початку існування сіоністського руху). Конфлікт було покладено тільки у 1929 р.

Значно масштабнішим, на рівні світового сіонізму, був ідеологічний конфлікт із З. Жаботинським, авторитет якого стрімко зростав серед молоді, розчарованій у поступовій та ліберальній політиці загального сіонізму. Хоча його фракція сіонізму не змогла здобути значної підтримки у Східній Галичині, він залишався потенційною загрозою нового розколу протягом тривалого часу. Проте, незважаючи на внутрішні суперечки та геополітичні виклики, популярність руху зростала – в умовах націоналізаційної політики уряду, євреї сприймали власний націоналізм як форму самозахисту.

У підрозділі 3.2. «*Формування структури КСО*» доведено, що формування розлогої структурної мережі організації – одна з ключових засад, яка забезпечила комунікаційну функцію Сіоністської організації з місцевим населенням.

У 1918 – 1929 рр. успіх / невдачі Сіоністської організації Східної Галичини залежали від діяльності декількох осіб, які у 1920-х – 1930-х рр. не втрачали впливу у найвищих органах. Передусім – це керівники Сіоністської організації, а саме Г. Ціпер (1918 – 1920), Л. Райх (1920 – 1929) та Е. Шморак (1929 – 1939). Постійними елементами КСО, які також забезпечували успішну комунікацію, були екзекутива і шість відділів (зокрема місцеві комітети та комісії довірених, окружні комітети, партійна рада, партійний суд). Також існували товариства, які підтримували важливі напрямки діяльності, такі як освіта (шкільна і професійна), комунікація з молоддю, підготовка до еміграції. Таким чином КСО сформувала продуману структурну мережу сіоністського руху, яка регулювала різні суспільні тенденції та політичні настрої.

Члени екзекутиви збиралися на загальні засідання двічі на місяць. До її складу входили: голова, три заступники, генеральний секретар та керівники відділів. Поряд з нею важливу роль виконували такі відділи: палестинський, відділ народного фонду, піонерський, еміграційний, господарчий, шкільництва, відділ роботи з молоддю, соціальної опіки, фінансовий та культурний. Окрім мережевої діяльності, екзекутива КСО наглядала за «Керен каємет», «Керен хаєсод», палестинським відділом та піонерськими (підготовчими до еміграції) організаціями.

Іншим центральним органом Сіоністської організації стала партійна рада (центральний комітет), яка наглядала за діяльністю екзекутиви та мала право змінювати політичні резолюції у період між річними з'їздами (до її складу, окрім екзекутиви, входило від 36 до 70 осіб, серед яких були головні редактори газет («Хвіля» та «Тугблат»), керівники культурних та економічних інституцій регіону, делегати від кожного округу, посли та сенатори КСО).

Важливою інстанцією КСО у структурі управління була щорічна крайова конференція, участь у якій брали представники місцевих комітетів. Згідно зі статутом можливим було також скликання Надзвичайного крайового з'їзду. У 1918 – 1929 рр. у Східній Галичині відбувся тільки один такий з'їзд – після війни. На крайовій конференції вирішувалися головні поточні питання сіоністського руху в регіоні.

Найнижчою ланкою в ієрархічній структурі КСО були окружні (районні) комітети, які підпорядковувалися екзекутиві у Львові, а також керували діяльністю місцевих комітетів та комісій у своєму окрузі. На рівні округів відбувалися річні районні конференції. Отже, незважаючи на чіткі вертикальні зв'язки у структурі КСО (екзекутива, партійна рада, окружні комітети та місцеві комітети), організація була децентралізованою із різними повноваженнями на кожному з рівнів управління.

У підрозділі 3.3. *«Публічний дискурс Леона Райха: синтез загального сіонізму та діаспорного націоналізму»* окреслено політичні погляди лідера загальних сіоністів Східної Галичини.

Основою політичної діяльності КСО, окрім організаційної мережі в Східній Галичині, також була ідеологія, що виражалася, зокрема, в публічному дискурсі Л. Райха. На підставі аналізу раніше сформованої ідеї східногалицького сіонізму та осмислення контексту зумовленого війнами та зміною геополітичної ситуації в Центральній-Східній Європі та на Близькому Сході, загальні сіоністи Східної Галичини створили політичну програму, яка забезпечила їм найбільшу серед єврейських модерних партій підтримку. Ключовими завданнями політики в 1920-ті роки була актуалізація двох напрямків діяльності: розвитку єврейської модерної ідентичності у відновленій Польщі, а також підготовка переселення до Палестини на умовах британського управління. Л. Райх, як лідер львівських сіоністів поєднував ідею відстоювання права нацменшин в умовах націоналізуючої політики польських урядів з необхідністю підтримки тези про відродження Палестини, як духовного центру єврейської самосвідомості. Дослідження публічного дискурсу Л. Райха у 1920-х років дозволило довести прогресивність політичної програми, яка була прийнята у 1892 році.

У Розділі 4 **«Діяльність КСО у 1918 – 1929 рр.»** досліджено способи реалізації на практиці політичної програми загальних сіоністів.

У підрозділі 4.1. *«Представницька діяльність в місцевих органах влади: єврейські національні ради та кагали»* констатовано, що виникнення Єврейських національних рад (ЄНР) не тільки заповнило політичний вакуум, у якому

опинилося єврейське населення у 1918 р., а й надало можливість реорганізувати єврейське самоуправління.

Одним із базових способів реалізувати свою політичну програму був доступ до органів управління. Саме тому у жовтні 1918 р. загальні сіоністи стали головними ініціаторами створення ЄНР – першої представницької інституції в Галичині, яка декларувала ідею єврейського відродження. Створені на хвилі розпаду Австро-Угорщини, національні ради стали єдиним представництвом єврейської меншини як на регіональному, так і міжнародному рівнях. Не менш важливу роль ЄНР виконали у популяризації сіоністської ідеології в регіоні: світова війна та її наслідки стали важливими факторами мобілізації національної свідомості у середовищі традиційного єврейського суспільства, і, де-факто, мобілізувати суспільство вдалося саме навколо ЄНР. Активна участь представників КСО у ЄНР дала хорошу підтримку їхньої ідеології в майбутньому.

Після ліквідації ЄНР польською владою, львівські сіоністи намагалися реалізувати свою політичну програму через залученість до органів місцевого управління, зокрема кагалів. Незважаючи на обмежені функції, кагали розглядалися ними як основа для майбутньої національно-культурної автономії та можливості створення культурно-освітніх інституцій. Водночас започатковано боротьбу за демократизацію кагалу, яка прослідковувалася як одна з ключових ліній сіоністської політичної програми у міжвоєнний період ХХ ст. Передумовою до потреби демократизації кагалів сіоністи вважали втрату довіри серед населення чинної системи управління.

У підрозділі 4.2. *«Соціальна та економічна політика сіоністів»* сфокусовано увагу на діяльності, яка спрямовувалася на забезпечення фінансової, економічної та професійної підтримки місцевого єврейського населення, яке потребувало допомоги.

Окрім представницької діяльності, важливий аспект політики КСО – покращення соціально-економічної сфери єврейського життя, яке після війни зазнало значних погіршень. Тільки у міжвоєнний період ХХ ст. сіоністам вдалося знайти ресурси для раніше закладеного у політичній програмі 1892 р. плану трансформації єврейської економіки. Ініціатива не тільки «вписувалася» у політичну програму сіоністів, як важливого елементу відродження галицького єврейства, а й стала вагомою підтримкою підприємницької діяльності, яка в умовах націоналізуючої політики стикалася із різними обмеженнями.

Починаючи ще з періоду російської окупації Галичини (1914 – 1915 р.), львівські сіоністи зуміли створити і підтримувати благодійний фонд, який забезпечував населення товарами першої необхідності. З плином часом, подібні потреби трансформувалися і заклали фундамент для формування єврейської кооперативної мережі підтримки дрібного та середнього бізнесу, яка в умовах націоналізуючої політики часто було єдиним джерелом існування єврейського підприємництва. Поряд із економічною діяльністю, яка була описана в політичній програмі 1892 р. та реалізована після 1920 р., львівські сіоністи розвивали

різноманітні ініціативи підтримки місцевих євреїв, що забезпечувало можливість професійного і культурного розвитку, передусім для молоді.

У підрозділі 4.3. *«Крайова сіоністська організація й уряди Польщі»* йдеться про те, що, якщо локальний рівень управління був ключовим для реалізації політичної програми, то парламентська репрезентація сіоністів в Другої Речі Посполитої мала на меті сприяти розробці законодавчої основи забезпечення національних прав у всіх сферах життя згідно з новим міжнародним правом.

Упродовж 1920-х років діяльність представників КСО на парламентському рівні була найактивнішою з низки причин. Передусім – це пояснювалося їхньою адвокацією права євреїв на національну автономію, яка протягом 1920-х рр. здавалося абсолютно досяжним. Подібні інспірації окреслювали подальшу парламентську діяльність галицьких сіоністів, які до 1926 р. утримували керівництво серед єврейської репрезентації в парламенті Польщі. Також керівництво в Єврейському клубі давало потенційну можливість розширити свій політичний вплив поза межі Галичини. Після невдалої реалізації польсько-єврейської угоди, підписаної в липні 1925 р., та невдалих спроб змінити управління в Єврейському колі, КСО, де факто, перестала робити акцент на парламентській діяльності і зосередила увагу на місцевому управлінні та палестинському напрямку.

У підрозділі 4.4. *«КСО і проблема уніфікації загального сіонізму в Польщі»* зауважено, що Сіоністський рух, об'єднуючи численні товариства, не спромігся створити узгоджену візію та стратегію дій упродовж міжвоєнного періоду ХХ ст.

Важливою проблемою в середовищі польського сіонізму у 1920-х – 1930-х рр. була його роздробленість і часта ворожнеча між різними осередками. Такий політичний клімат зменшував ефективність вирішення ключового завдання сіоністів – палестинської діяльності. Саме тому, для реалізації мети щодо залучення ширшого кола прихильників ідеї переселення, нагальною необхідністю стала потреба в уніфікації сіоністського руху у Польщі. Факт існування чотирьох ідентичних організацій, які здебільшого перебували у протиріччі через методи управління, ускладнювали розвиток ідеї переселення.

Ідея об'єднати сіоністський рух мала й інший вимір. Оскільки найбільша у світі єврейська громада, яка проживала в межах міжвоєнної Польщі, не мала єдиного органу управління та захисту власних інтересів, уніфікований орган сіоністського руху також мав стати інституцією за зразком національного парламенту та вести діалог з владою. Така позиція була зумовлена, зокрема, цілковитою втратою довіри до Єврейського клубу, у якому будь-яка діяльність була, де факто, заблокована внутрішніми конфліктами.

Незважаючи на тривалі переговори між чотирма сіоністськими осередками, об'єднання руху не відбулося зважаючи на взаємні порушення домовленостей. Галицькі сіоністи, скориставшись порушенням умов варшавськими сіоністами, відмовилися від об'єднання. Прискіпливий аналіз ситуації не дозволяє дати відповідь на риторичне запитання: чому попри потребу мати національну

інституцію задля захисту власних прав, вибір на користь роздробленості був ключовим для існування галицького сіонізму? Небажання поступатися найбільш ефективними інструментами комунікації в політичній діяльності – власне пропалестинською пропагандою – з місцевими євреями, було головною, але не єдиною причиною чому уніфікація не відбулася. Таке рішення дозволило львівським сіоністам розвивати власну ідеологію – східногалицький сіонізм, який поєднував основи двох напрямів – діаспорний націоналізм та власне сіонізм.

Результати дослідження узагальнено у **висновках**.

Виникнення єврейського націоналізму в Галичині зумовлене суспільно-політичними трансформаціями в Австро-Угорській імперії. Цьому сприяли невдалі ліберальні реформи після 1867 р., розвиток культурно-освітніх єврейських товариств та політизація світської єврейської молоді, яка не підтримала ідеї асиміляції в польську чи німецьку культури. Створивши у 1892 р. першу політичну партію національного характеру, ранні єврейські націоналісти запропонували програму, що мала вирішити єврейське питання через формування світської модерної ідентичності. Окрім внутрішніх чинників Габсбурзької імперії, які сприяли формуванню та кристалізації політичної програми галицьких сіоністів, провідна роль у становленні масового модерного сіоністського руху належала наслідкам Першої світової та польсько-української воєн, зокрема тим, які цілковито підірвали звичний суспільний лад міжетнічних відносин.

Сформувати стійку інституційну структуру львівські сіоністи зуміли тільки після 1919 р. Галицький осередок розділювався на дві організації – львівських та краківських сіоністів, які проводили самостійну політику та мали власний територіальний простір діяльності. Саме у цей період КСО набула рис модерної політичної сили, її організаційна мережа стала найрозвиненішою на місцевому рівні, порівнюючи з іншими єврейськими модерними партіями.

Після розвалу Австро-Угорської імперії виник політичний вакуум, у якому кожна з національних меншин декларувала право на самовизначення. У нових суспільно-політичних реаліях організаційно сформувалися ЄНР, що пов'язано, передусім, з діяльністю львівських сіоністів упродовж Першої світової та польсько-української воєн. Вони зуміли схвалити основи подальшого розвитку єврейської нацменшини в Галичині і поєднати цей процес з ідеєю формування модерної світської ідентичності, здобути прихильність серед місцевого населення та забезпечити мінімальні можливості самоврядування протягом декілька місячного періоду польсько-української війни. Після ліквідації цих інститутів польською владою, програму розвитку єврейського суспільства продовжували втілювати львівські сіоністи упродовж 1920–х рр.

Виникнення єврейського національного руху в Галичині було ідейною відповіддю місцевої молоді на стан суспільства у провінції. Сформувавши власну політичну програму, львівські єврейські націоналісти вбачали нагальну потребу змінювати життя євреїв у провінції та тільки частково врахували місце Палестини

у перспективних планах. Через декілька років, коли відбувся сплеск інтересу до ідеї Т. Герцля, львівські єврейські націоналісти підтримали необхідність створення спільного центру для відновлення єврейської держави.

Наприкінці XIX ст. відбувся подальший синтез діаспорного націоналізму, сформованого у 1892 р., з прийнятою у 1897 р. Базельською програмою. Загалом попри те, що плани Т. Герцля і бачення львівських сіоністів мали різні оцінки стану єврейського питання, галицький сіонізм продовжував тяжіти до центру у Відні. Теоретичне поєднання двох програм набуло нового виміру – практичного – лише після Першої світової війни. Крайова політика львівських сіоністів, сформована протягом австрійського періоду, набула нового схвалення і реалізації в міжвоєнний період XX ст. Власне наслідки Першої світової війни та нове політичне середовище вперше зумовили системне впровадження політичної програми 1892 р., що можна спостерігати упродовж міжвоєнного періоду XX ст.

Після завершення Першої світової війни КСО вдалося проводити самостійну політику у 1920-х рр., в т. ч. через розбудову структури організації у Східній Галичині. Сіоністська організація розвинула дієву та функціональну ієрархію, що вирізняло її від інших політичних сил, які були менше кількісно представлені у віддалених містечках. Створена структура мала жорстку організацію управлінського та політичного процесу, що забезпечило стійкість КСО та зберігало від потенційних розколів (після того, як із середовища загальних сіоністів відкололися ліві) та внутрішніх криз (які існували перманентно, зокрема через погляди радикальних сіоністів та сіоністів-ревізіоністів).

Одночасне існування численних сіоністських організацій у відновленій Другій Речі Посполитій стало результатом декількох факторів, зокрема територіальної та ідеологічної роздробленості сіоністів напередодні 1914 р. Відносини КСО з іншими сіоністськими організаціями визначалися необхідністю захисту власної політичної програми та організаційної мережі. Упродовж міжвоєнного періоду XX ст. львівські сіоністи відстоювали власну незалежну позицію, не поступалися ідеологічними принципами (які можна окреслити як східногалицький сіонізм, що поєднував в собі аспекти герцлівського сіонізму, культурного сіонізму, діаспорного націоналізму та австрійського лібералізму), не йшли на політичні компроміси та захищали власну мережу впливу в Східній Галичині, навіть ціною відмови від об'єднання загальних сіоністів в Польщі.

Діяльність КСО у 1920-х рр. показала, що львівські сіоністи системно сприяли змінам в середовищі єврейського суспільства Східної Галичини, отримували найвищу підтримку серед населення (зокрема вибори до місцевих органів влади та парламенту 1919, 1922, 1924 та 1928 рр. показують найбільшу підтримку серед усіх модерних єврейських політичних рухів). Разом із високою підтримкою серед населення та широкою політичною програмою, члени КСО намагалися сприяти змінам у єврейському середовищі, створюючи нові освітні, професійні та фінансові інституції. На рівні практики жодна інша політична сила

не мала такої системної діяльності, яка б відображалася в суспільстві та давала б нові форми підтримки та розвитку місцевому єврейському населенню.

Кожна нацменшина, яка не приймала ідеї полонізації у 1920-х – 1930-х рр., самостійно розвивала власну систему національної підтримки. У цій перспективі КСО стала одним з активних учасників розвитку економічної та культурно-освітньої сфери в галицькому суспільстві. Опираючись на свою політичну програму, львівські сіоністи змогли системно розвивати економічну сферу, забезпечуючи місцеве населення підтримкою, зокрема кредитними спілками, професійними курсами, фермами, банком та ремісничою школою у Львові. Подібні ініціативи стали відповіддю на дискримінаційну політику польських урядів. Ще одним проявом підтримки місцевого єврейства було створення національної системи виховання молодого покоління.

Парламентська діяльність львівських сіоністів у 1922 – 1929 рр. мала важливе значення на формування польсько-єврейської політики. Здобуваючи щоразу найбільшу підтримку серед єврейських модерних партій на виборах до парламенту, КСО вела самостійну політику з метою реалізації гарантованих міжнародною системою прав нацменшин. Будучи найбільшою фракцією з-поміж усіх єврейських угруповань у сеймі та сенаті, КСО упродовж короткого часу свого керівництва в Єврейському клубі (1922 – 1925 рр.) намагалася знайти порозуміння з польськими урядами та досягнути способів реалізації обіцяного договору національно-культурної автономії. Львівські сіоністи прагнули здобути поступки, які б забезпечили легальне та фінансове поле для формування модерної національно-культурної основи існування польського єврейства. Втративши свій вплив на формування офіційної єврейської політики після невиконання урядом угоди 1925 р., лідери КСО ще певний час намагалися створити альтернативний центр впливу до радикальних варшавських сіоністів.

Основні положення дисертації викладено у публікаціях:

1. Skokova N. The East Galician Zionist Federation and the Polish Governments of 1922 – 1926. *Scripta Judaica Cracoviensia*. 2020. Vol. 18. P. 85–104.
2. Скокова Н. Самоуправління єврейської національної меншини Східної Галичини: від традиції до модерну (1918 – 1924 рр.). *Гілея*. 2019. Вип. 146. Ч. 1. С. 94–97.
3. Скокова Н. Інтеграція Сіоністської Організації в політичний простір Східної Галичини (1918 – 1922). *Український історичний збірник*. 2018. Вип. 20. С. 158–175.
4. Скокова Н. Проект національного відродження львівських сіоністів (кінець XIX — початок XX ст.). *Український історичний збірник*. 2019. Вип. 21. С. 60–69.

АНОТАЦІЯ

Скокова Н.Д. Крайова сіоністська організація Східної Галичини (1918–1929 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 «Історія України». – Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Львів, 2023.

У науковій роботі комплексно охарактеризовано діяльність КСО у 1918 – 1929 рр. Головні напрямки її політичної активності досліджено у категоріях політології, політичної та інтелектуальної історії модерного періоду, зокрема реконструйовано контекст впливу львівських сіоністів на суспільні зміни в єврейському традиційному середовищі Східної Галичини. Простежено витoki національного руху єврейської світської молоді та подальшу трансформацію східногалицького сіонізму в ідеологію. Доведено, що політична програма (1892 р.) та її вдала реалізація після 1918 р. втілювала напрями різноманітних модерних ідеологій – діаспорного націоналізму та декількох сіонізмів. Розглянуто повоєнне становище та суспільно-політичні трансформації галицького єврейства, зумовлені розпадом Австро-Угорщини, та охарактеризовано місце КСО у цих процесах, визначено особливості структурної трансформації організації у 1920-х рр. Показано політичну вагу сіоністської організації, її роль і значення для мобілізації єврейського суспільства. Проаналізовано причини та шляхи інтеграції місцевого єврейського населення до політичної сфери діяльності КСО, а також досліджено парламентську діяльність львівських сіоністів упродовж 1922 – 1929 рр. та її вплив на польсько-єврейські взаємини.

Ключові слова: сіонізм, діаспорний націоналізм, Східна Галичина, міжвоєнна Польща, культурно-освітні товариства, комунікація, політично-правова діяльність, національно-культурна автономія, національні меншини, іврит, міжнаціональні відносини, державна асиміляція, модерна ідентичність.

SUMMARY

Skokova N. The East Galician Zionist Federation (1928–1929). – On the rights of manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in History. Specialty 07.00.01 – History of Ukraine. – Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Science of Ukraine. Lviv, 2023.

The activity of Lviv Zionists highlight two perspectives of modern times: the formation of a modern identity of supporters and the results of the transformation of social and political activity within the Jewish secular society of Eastern Galicia. The dissertation has shown that the major political force belonged to the secular youth who were brought up in German imperial culture. However, the myriad of outer and inner factors have not maintained the paradigm of double identity they inherited from the cultural idea of Jewish Enlightenment. Overcoming their existential crisis of identity, its

leaders forged the first Jewish national political party. This new beginning was a starting point for the construction of a modern self-determination among Galician Jews.

The transformation from the ideas of Galician Jewish nationalism to political and cultural Zionism was a gradual process that involved the expansion of the ideology, its philosophy, and political methods. The main reason it happened was the first World Congress of Zionists in Basel in 1897, actively supported by Galician Jews. Moreover, the new tendencies, such as the creation of an international support system among various political movements, the slow spread of modern ideas of nationalism among the population, and the need to solve the issue of Jewish emigration. All these social and political aspects necessitated the need to develop a vision of the future of one's own state, which it should be more detailed than it was described in the 1892 program.

The consequences of the First World War brought fundamental changes to the political and public spaces of Eastern Galicia. The mass support has always been high – since the first elections to the Jewish National Councils (1919) and throughout the years up to 1928. Despite the fact that the new state implied constantly restrictive measures for the national minorities, the Lviv Zionists continued to fight for their legal rights to establish national and cultural autonomy. The results of the first and subsequent elections have shown that the Lviv Zionists received the biggest support from the local population. Despite the numerous obstacles, the Lviv Zionists managed to not only become the biggest modern political movement, but they also managed to implement the main principles and targets of their own political program during the 1920s.

During the analysis, the initial presumption that claimed the Lviv Zionists political superiority was approved, especially since the party was able to win the support of various youth organizations. Their support was crucial to the promotion of cultural programs and Palestinian ideas. Such support became real due to systematic and coherent communication with the local population, which was provided by the existence of political networks in the region and forging its own public discourse in the press.

Despite the internal crisis within the Lviv Zionist Organization, the dissertation shows that its influence has not changed during the interwar period and has summoned massive support among the local population. The strong position of the core leadership was explained by the phenomenon of the long-term existence of the «inner circle» of Zionists who were brought up in the Enlightenment tradition of Maskilim. Despite of strong generational and ideological contradictions within the political movement, the generation of Zionists was notably reluctant to share its political influence with younger supporters. Moreover, such a position of the Lviv Zionists also mirrored their unwillingness to share their influence with other General Zionist organizations due to the enforcement of Zionist propaganda in Poland.

Keywords: Zionism, diaspora nationalism, Eastern Galicia, interwar Poland, cultural and educational associations, communication, political and legal activity, national and cultural autonomy, national minorities, Hebrew, international relations, state assimilation, modern identity.